

DRŽAVOTVORNOST SLOVENSkih KNJIŽEVNIKOV

Otresite zaduhlih se sanj!
Po bliskovo gre vseh živih dan,
kdor ga je zamudil, ves klic zaman,
doživi ga le, kdor je pripravljen
nanj!

(O. Župančič: Vseh živih dan)

Da smo bili Slovenci pripravljene na politično-zgodovinski »vseh živih dan« (ali dni) in da tega dne (ali dni) nismo zamudili, imajo gotovo velike zasluge tudi številni naši književniki in kulturniki sploh. Preden pa navedemo nekaj tvorstne njihove aktivnosti iz zadnjih let, se ozrimo malo v preteklost, saj v mnogočem rastemo iz plodnih tal kulturno-političnega izročila.

Že naš prvi književnik Primož Trubar je bil ob svojem književnem delu neke vrste politik in diplomat, bodisi kot predstavnik protestantske Cerkve v slovenskih deželah, bodisi kot ugleden (pravzaprav politični) emigrant v Nemčiji. Valentin Vodnik je v dveh političnih pesmih podpiral obstoječo državno ureditev na Slovenskem: z »Ilirijo oživiljeno« Napoleona in z »Ilirijo zveličano« Habsburžane. Tovrstnih hvalilcev obstoječega režima (in posameznih vladarjev) je bilo med našimi književniki v 19. in 20. stoletju še precej (prim. pesniško antologijo Slovenska muza pred prestolom!). Prešeren nastopi s svojo Zdravljico, pomembno programsko politično pesmijo in sedanjo himno, domala sočasno z nacionalnim programom Zedinjene Slovenije iz leta 1848. V 2. polovici 19. stoletja, ko se začne ustavna doba v Avstriji, se že vrsta slovenskih književnikov ukvarja s politiko: od F. Levstika (politični list Naprej, Pavliha), preko J. Vošnjaka (prim. njegove Spomine), J. Jurčiča (urednik Slovenskega naroda) do I. Tavčarja in J. Kersnika

stični komunistični ureditvi ostala le zamisel o Slovencih kot narodu, ki mu je dopuščena lastna kultura, ne pa politika (le-ta seveda ni bila dovoljena nobenemu narodu in nobeni nekomunistični usmeritvi). Do Titove smrti 1980 je bilo politično prizorišče v državi povsem za(s)trto, po tem letu pa so se hitro uveljavile na eni strani poudarjene unitaristično-centralistične in hegemonistične težnje Beograda (srbske čaršije), na drugi strani pa narodnoosvobodilne, osamosvojitvene (avtonomistične, separatistične) težnje neskrbskih narodov.

Leta 1985 je Društvo slovenskih pisateljev organiziralo v Ljubljani javno tribuno z naslovom Slovenski narod in slovenska kultura. Naslednje leto (1986) so se slovenski književniki uprli izvolitvi unitarističnega srbskega književnika M. Bulatovića za predsednika Društva pisateljev Jugoslavije. Dogajanja ob razpadu tega društva so bila pravzaprav vzorec za poznejši razpad države! Močno aktiven med slovenskimi književniki je bil v tem času C. Zlobec (prim. njegovo knjigo Slovenska samobitnost in pisatelj - 1986). Leta 1987 izide 57. številka Nove revije, ki je objavila prispevke v zvezi s slovenskim nacionalnim programom. Proti reviji nastopi organizirana politična gonja v Jugoslaviji. Leta 1988 pripravi Društvo slovenskih pisateljev in Slovensko sociološko društvo »Gradivo za slovensko ustavo«, Zbor slovenskih kulturnih delavcev pa je razpravljal v Ljubljani o suverenosti slovenskega naroda. Iz pobud številnih slovenskih kulturnikov je nastala istega leta tudi Slovenska demokratska zveza (njen prvi predsednik je bil pisatelj D. Rupel).

V zvezi z montiranim procesom proti Janši in soobtožencem je bilo izredno aktivno zlasti Društvo slovenskih pisateljev (tedanji predsednik društva je bil R. Seligo). F. Bučar je izdal tega leta pomembno knjigo Usodne odločitve.

Osmega maja 1989 prebere pesnik T. Pavček na zborovanju v Ljubljani Majniško deklaracijo, ki se zavzema za popolno suverenost slovenskega naroda (oznaka deklaracije nas seveda upravičeno spominja na znano Majniško deklaracijo iz leta 1917). Filozof T. Hribar izda istega leta zbirko člankov z naslovom Slovenska državnost. Na prvih svobodnih večstrankarskih volitvah v Sloveniji 1990 sta bila izvoljena v predsedstvo Slovenije tudi književnika M. Kmecl in C. Zlobec, predsednik skupščine je postal pravnik in publicist F. Bučar, v Peterletovi vladi je postal zunanji minister pisatelj D. Rupel, notranji minister publicist J. Janša in minister za kulturo pisatelj in prevajalec A. Capuder. Istega leta izide tudi obsežna 95. številka Nove revije z naslovom Samostojna Slovenija (urednik N. Grafenauer, T. Hribar).

In še sklep: Ob napadu jugoslovske vojske na Slovenijo junija 1991 so takoj reagirali tudi slovenski književniki, tako preko organizacij kot posamezno, obveščali so svetovno javnost o agresiji, povzdignili glas proti vojaškemu barbarstvu in se zavzeli za svobodo slovenskega naroda (slovenski PEN - predsednik pesnik B. A. Novak; M. Mikeln kot predsednik Mirovnega komiteta Mednarodnega PEN-a; uredništvo Nove revije - N. Grafenauer, D. Jančar idr.; Društvo slovenskih pisateljev - predsednik D. Zajc). Kot žrtev brutalne vojaške morije je padel v Radgoni plemeniti človek, psiholog, filozof, pisatelj in prevajalec Janez Svetina (nomen est omen = ime je znak!). Če bomo Slovenci tudi v miru tako združili svoje ustvarjalne sile in sposobnosti, kot smo jih v vojni, se nam ni treba bati za nadaljnji razvoj samostojne Slovenije.

ANDRIJAN LAH

NEKOLIKO VEČ REDA V ŠPORTU?

(nadaljevanje s 1. strani)

Država naj bi skrbelala za športno aktivnost mladih od vrtca do univerze oziroma do zaključka šolanja. Nadaljnja športna aktivnost pa naj bi bila prepuščena posameznikom in skupinam, ki bi tudi same nosile stroške svoje športne dejavnosti. Toda ker človek za to potrebuje vsaj najnujnejše športne objekte, ki si jih iz različnih razlogov ne more sam zagotoviti, je prav, da vsaj za tiste večje, zahtevnejše in dražje skrbi država. To seveda ne pomeni, da si športne zveze, društva ali pa zasebniki ne bi smeli graditi lastnih igrišč. Takšna vloga države pomeni, da bo še naprej (vendar po drugačnih in bolj nadzorovanih merilih) namenjala razpoložljivi denar za dodatno sofinanciranje športa. Seveda bodo pri tem imeli prednost tekmovalni programi, namenjeni mladini in vrhunski šport.

Skrbno pripravljena analiza stanja, ki bo podlaga za odločanje v skupščini, nam odkriva vrsto slabosti. Tako nobeden od vrtecev v občini nima pogojev za izvajanje predpisanega in obveznega programa športnih dejavnosti za predšolske otroke. Ob njihovi gradnji so bili sicer načrtovani za to namenjeni prostori, vendar so jih zaradi prostorske stiske uporabili za druge namene. Ponekod so se znašli in uporabljajo bližnje telovadnice, kot na primer vrtec Angelce Ocepke v Partizanu Moste. Ob kritiki pa je vendarle treba zapisati, da so letos za vse otroke male šole le uvedli začetne tečaje plavanja. Za podobno akcijo so se odločili tudi v osnovnih šolah. Zaradi zanemarjanja te športne zvrsti so testi pokazali pričakovano slab rezultat: kljub temu da sta v občini kar dva plavalna centra, 25% osnovnošolcev ni uspešno opravilo preizkusa plavanja.

Kar zadeva športne objekte, telovadnice in zunanja šolska igrišča, smo v občini kar bogati, brez telovadnice je le šola v Polju. Toda čeprav je

znano, da si najpomembnejše (tudi športne) navade pridobimo nekako do dvanajstega leta starosti, sestavljajci gradiva ugotavljajo, da je ravno v teh letih športna vzgoja precej zanemarjena. Šole svojih zunanjih igrišč, ki bi nudila več raznovrstnosti, praktično ne uporabljajo, zato samevajo in propadajo. Še bolj zaskrbljujoče je, da je kraljica vseh športov, atletika, pravzaprav izgnana iz šol, čeprav imajo vsaj novejša šole zgrajene potrebne atletske naprave.

Tako ima osnovna šola Kette-Mura zelo dobre, če ne že najboljše pogoje za vse športne panoge, pa se daleč najmanj od vseh šol v občini udeležuje šolskih športnih tekmovanj. Ta šola je tudi edina, ki ni nastopila na nobenem od občinskih atletskih tekmovanj.

S športom so precejšnje težave tudi na razredni stopnji osnovne šole, saj tam te dejavnosti ne vodijo športni učitelji - razen na šoli Karel Destovnik-Kajuh. Tako se pogosto dogaja, da imajo otroci »za kazen« namesto telovadbe matematiko ali kakšen drug predmet. Dolga leta je bil tudi šolski tekmovalni šport v občini v samem slovenskem vrhu, vendar je v zadnjem desetletju naglo zamrl. Tako ni niti šolske lige v rokometu, čeprav so ravno Moste eden od slovenskih rokometnih centrov. Stanje se v zadnjem letu sicer izboljšuje, raste predvsem zanimanje šolarjev za odbojko. Za takó slabo stanje pa ne gre kriviti športnih učiteljev na šolah, pač pa predvsem neurejeno financiranje teh dejavnosti.

V nasprotju z osnovnimi šolami srednje tarejo predvsem težave s telovadnicami in šolskimi igrišči. Normalne pogoje za šport ima le novozgrajena Srednja šola za gostinstvo in turizem v Fužinah. Športna društva, v občini jih je 63, se bodo morala skladno z uvodno usmeritvijo razvoja športa bolj nasloniti na lastne fi-

nančne vire, torej članarino in različne oblike sponzorstva. Sicer pa se kar precejšen del športne dejavnosti odvija mimo športnih društev. Tako v občini že več kot dvajset let teče zdaj že zelo znana rekreacijska liga v malem nogometu. V njej tekmuje več kot sto moštve, od katerih skoraj nobeno ne pripada športnim društvom, pač pa jih sestavljajo različne interesne skupine. Veliko ljudi tekmuje v teku (tudi smučarskem), smuča in igra tenis, ne da bi bili člani kakšnega od društev. Zadnje čase pa se razvija tudi zasebna pobuda pri organiziranju športne vadbe. Tudi Fitness centri v občini niso več neznanca. Poleg tega pa tudi tako imenovani sindikalni šport ni zamrl, kot so nekateri pričakovali. Vse to narekuje drugačno organiziranost, kot je bila doslej.

Eno od vprašanj, ki se ponujajo kar sama od sebe, je vprašanje, čigava last so obstoječi športni objekti. V občini je 21 športnih centrov oziroma 169 različnih športnih igrišč. Tako imamo veliko športno dvorano, šest telovadnic, prav toliko nogometnih igrišč, 36 igrišč za tenis, sedem košarkarskih igrišč, dve kopališči in tako dalje. Poleg tega je še precej neizkoriščenih možnosti, kot je denimo poligon za vodne športe na Ljubljani, pa kolesarske steze. Res je, da je precej igrišč zelo zanemarnjenih. Dozdaj so bili ti objekti v družbeni lasti, zdaj pa je status marsikaterega izmed njih nejasen. Društva si prizadevajo, da bi postali njihova last, toda če so društva pravzaprav zasebna, kako to urediti? Kot kaže, bodo tudi pri tem dobrodošle izkušnje iz tujine. Tam so vsi športni objekti, ki so na voljo vsem državljanom, občinska, mestna ali državna last. Predvsem so to športne dvorane, javni plavalni bazeni, nogometna, košarkarska in rokometna igrišča, drsališča in stadioni.

Vsekakor težave niso nepremostljive, le lotiti se jih je treba pošteno.

J. POGLAJEN

TRADICIONALNI TURNIR POSLEJ MEMORIAL MARJANA ROŽANCA

Pred dobrim letom dni je umrl eden izmed vidnejših predstavnikov slovenske pisane besede, dramatik, esejist in publicist Marjan Rožanc. Veliko ljudi pa je Marjana Rožanca poznalo tudi kot velikega ljubitelja nogometa ter predvsem kot duhovnega vodjo mladih nogometašev s Kodeljevega. Prav on je bil pred 22. leti pobudnik za največji mladinski nogometni turnir v Sloveniji, ki je obenem edini pri nas, ki ga v svoj kalendar uvvršča tudi Svetovna nogometna federacija (FIFA). Pri Nogometnem društvu Slovan so se odločili, da se bo odslej ta tradicionalni mladinski turnir imenoval Memorial Marjana Rožanca. Letos je bil ta turnir že 22. po vrsti, potekal pa je od 18. do 20. oktobra na igrišču ND Slovan ter na igrišču NK Ilirije v Šiški.

Nekaj besed o dolgoletnem delu Marjana Rožanca pri ZŠD Slovan ter o turnirju samem sta nam povedala član UO ND Slovan France Blatnik ter predsednik organizacijskega komiteja tega že tradicionalnega turnirja, Borut Blatnik:

Rožančevo navdušenje za nogomet po vsej verjetnosti izvira že iz njegovih otroških let, saj smo že takrat skupaj tekali za nogometno žogo, narejeno iz starih nogavic. Kadar nekdanjega Slovanovega igrišča (pri današnji Središki ulici v Zeleni jami) niso zasedli belogardisti ali Nemci, smo se na njem igrali otroci.

Nogomet je seveda ostal v njegovem srcu še dolgo, saj mu je posvetil kar dobršen del svojega življenja. Pri Slovanu je začel kot sekretar NK Slovan, kasneje, ko se je klub začel širiti (ob nogometu se je na Kodeljevem razvilo še veliko drugih športov), pa je postal vodja skupnih služb celotnega športnega društva. Prav po njegovi zaslugi so tu na Kodeljevem zrasli vsi ti športni objekti, od dvorane do bazenov in teniških igrišč. Kljub temu da se je cele dneva ukvarjal s športno problematiko, pa je vendarle še našel čas za pisanje svojih romanov, dram, novel in esejev. Za svojo ustvarjalnost je bil vse prej kot nagrajen, saj je zaradi svoje umetniško uporniške narave večkrat prišel v konflikt s takratno oblastjo.

Bil je znan po tem, da je znal vsem, ki smo delali pri klubu, dvigniti mo-

ralo prav takrat, ko je bilo to najbolj potrebno. Tako tudi ni čudno, da je bil prav on pobudnik številnih gostovanj in turnirjev, med drugim tudi tega, ki se danes imenuje po njem. Še

deljevem, prav gotovo vedo, da je bil Marjan Rožanc vedno tam in da je svoje moštvo bodril vedno z istega mesta na tribuni. Zelo dobro je poznal vse Slovanove nogometaše, ne le člane, temveč predvsem tiste iz mlajših selekcij. Prav podmladek je bil vedno njegova prva skrb.

Še posebno danes, ko Marjana Rožanca ni več med nami, se zavedamo, kako prepotrebni so športu tovrstni entuziasti. Takih je danes še zelo malo, ali pa jih sploh ni več. Kot športni delavec bo ostal legenda, vse pa kaže, da bo tudi kot umetnik izgubil tisti krivični pečat, ki mu ga je dala prejšnja oblast.

● Letošnji že 22. tradicionalni mladinski turnir po vrsti (prvi z imenom Memorial Marjana Rožanca) ni minil popolnoma brez težav. Prvi problem so seveda politične razmere. V tujini marsikje Slovenijo še vedno enačijo z Jugoslavijo, zato je večina ekip iz tujine, ki smo jih povabili k sodelovanju, le-to odpovedala. Tako smo k sodelovanju povabili več italijanskih ekip, ekipo kluba Avstrija z Dunaja ter Dinamo iz Tbilisija, ki je bil že tradicionalen gost tega turnirja. Vse te ekipe so zaradi omenjenih razlogov sodelovanje odpovedale. Tako je turnir lahko obdržal pridevnik »mednarodni« le zaradi ekipe Primorje. To je slovenska zamejska ekipa iz kraja P. nek pri Trstu. Druga velika težava so »seveda finančna sredstva, ki jih je bilo vse prej kot dovolj. Da pa bi bila nesreča še večja, nam jo je zagodlo vreme, saj je ves čas močno deževalo. Prav zaradi tega smo morali dve tekmi odigrati na igrišču NK Ilirije v Šiški. Poleg Primorja so na turnirju tekmovali še mladinci SCT Olimpije, Slovana Mavrice ter Ilirije. Rezultati: Slovan Mavrica : Ilirija 1:1 (5:6), SCT Olimpija : Primorje 5:0, za 3. mesto Slovan Mavrica : Primorje 3:0 ter za 1. mesto SCT Olimpija : Ilirija 1:0.

en dokaz za to trditve je tudi slogan, ki si ga je izmislil prav on, glasi pa se: »TVOJ KLUB JE KLJUB VSEMU NK SLOVAN«. Tisti, ki redno hodijo, ali pa so vsaj do nedavnega hodili gledat nogometne tekme na Ko-

IZTOK STRŽINAR

Fotografija: S. G.

kot dveh pomembnih veljakov in prvakov liberalne stranke. V socialni demokraciji je deloval pisatelj E. Kristan. Okoli 1900 se začne močneje uveljavljati jugoslovska ideologija, idealizirana zamisel o politično-državnih povezavah južnoslovenskih narodov. S tem v zvezi kaže omeniti vsaj I. Cankarja, ki je v znamenitem predavanju Slovinci in Jugoslovani (1913) sicer poudaril jezikovno sorodnost med južnoslovenskimi narodi, a opozoril na toliko večje, a bistvene kulturne-civilizacijske razlikosti (citaj: »Po krvi smo si bratje, po jeziku vsaj bratrance, - po kulturi, ki je sad večstoletne separate vzgoje, pa smo si med seboj veliko bolj tuji, nego je tuj naš gorenjski kmet tirolskemu, ali pa goriški vinar čurlanskemu«). Cankar se je tudi upr. mešanju političnega (problem političnih povezav) in kulturnega jugoslovanstva (vprašanje ene kulture, enega jezika ipd.)

Razvoj v prvi in zatem še v drugi Jugoslaviji je jasno pokazal, da je v srbskih kulturno-političnih krogih vseskozi nastopala ravno težnja po kulturno-jezikovnem poenotenju (= posrbljenju) Jugoslovanov (od teorije o enem narodu in treh plemenih v prvi Jugoslaviji do skupnih jeder v drugi Jugoslaviji). Da je bil med Slovenci v letu 1918 državotvorno najzaslužnejši ravno pesnik - general R. Maister, najbrž ni treba posebej poudarjati.